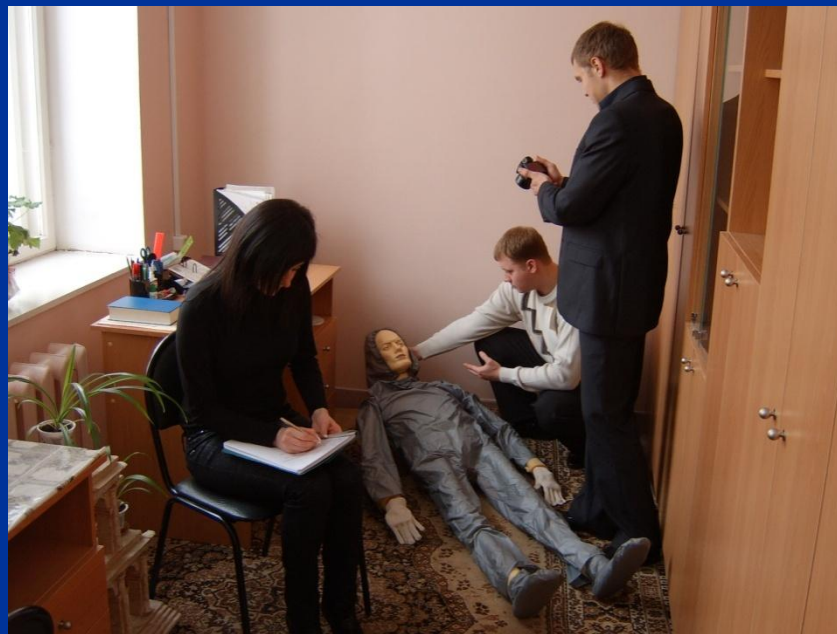

ВЧЕННЯ ПРО КРИМІНАЛІСТИЧНІ ВЕРСІЇ

ПЛАН ЛЕКЦІЇ:

1. Поняття та види криміналістичних версій
2. Етапи розвитку криміналістичних версій
3. Побудова та аналіз криміналістичних версій
4. Перевірка криміналістичних версій

1. Поняття та види криміналістичних версій

Криміналістична версія – це обґрунтоване припущення, яке пояснює характер злочину у цілому, або його окремих обставин.

Версії, які виникають у процесі досудового розслідування, називаються **слідчими версіями**. У стадії судового розгляду вони мають назву **судових версій**. Версії, які висуваються під час здійснення оперативно-розшукової діяльності отримали назву **оперативно-розшукових версій**. У експертній практиці використовуються так звані **експертні версії**.

Види версій:

- *загальні версії* – припущення, які охоплюють розслідуваний злочин у цілому;
- *окремні версії* – припущення, що пояснюють окремі обставини злочину;
- *робочі версії* – припущення відносно більш дрібних та другорядних обставин злочину;
- *розшукові версії* – припущення про місцезнаходження розшукуваного правопорушника або предметів, речей, які необхідно віднести до різновидів окремої версії;
- *типові версії* – версії, характерні для типових ситуацій, що виникають у процесі розслідування злочинів.

Наприклад, при розслідуванні злочину за фактом пожежі, коли її причина невстановлена, типовими слідчими версіями про причини її виникнення можуть бути такі:

– пожежа сталася внаслідок злочинного порушення правил протипожежної безпеки;

– пожежа виникла внаслідок впливу природних факторів – наприклад внаслідок дії блискавки, при відсутності або несправності захисних засобів;

– пожежа виникла випадково, внаслідок самозагоряння, яке неможливо було передбачити;

– пожежа виникла внаслідок підпалу.

Типові версії також можуть бути загальними та окремими. Наведені вище 4 версії про причини пожежі є загальними. Типовими окремими версіями можуть бути наприклад, версії відносно особи, винної у підпалі:

– підпал вчинила особа, яка працює на даному об'єкті;

– підпал вчинила стороння особа.

Вищезазначені різновиди версій та усі теоретичні положення, які стосуються їх змісту, класифікації, стадій їх розвитку, а також умов достовірності, створюють *вчення про криміналістичні версії*.

2. Етапи розвитку криміналістичної версії

Однією з умов повноти та об'єктивності розслідування є дотримання правил побудови та перевірки версій. Стосовно кожної неясної або сумнівної обставини вчиненого злочину повинні бути висунуті та перевірені всі можливі у даний час версії: не можна захоплюватися одними з них та ігнорувати інші на тій підставі, що вони видаються маловірогідними. Кожна версія повинна бути достатньо обґрунтованою і підлягає ретельній перевірці. Порушення цієї вимоги породжує обвинувальний нахил у розслідуванні, який частіше за все є не стільки результатом навмисної тенденційності слідчого, скільки наслідком його однобічності, захоплення тією чи іншою версією.

Версія, як ідеальна логічна модель вчиненого злочину проходить у своєму розвитку три чітко окреслені, послідовні стадії, які відображають процес розслідування.

Перша стадія – виникнення (висунення) версії.

Друга стадія – аналіз (розробка) висунутого припущення та визначення наслідків (обставин, подій, фактів), які логічно витікають із висунутого припущення.

Третя стадія включає практичну перевірку припустимих наслідків та співставлення їх з тим, що у результаті перевірки встановлено у реальній дійсності.

Якщо це співставлення засвідчить, що наслідки, які були логічно виведені шляхом аналізу змісту версії, у дійсності не існують, то це свідчить про те, що висунута версія не відповідає об'єктивній істині і повинна бути відкинута.

Якщо ж припустимі наслідки відповідають встановленим фактам дійсності, то це говорить про те, що висунута версія є **вірогідною (можливою)**. Але вважати її достовірним знанням, що відповідає дійсності, на цьому етапі поки не можна, оскільки одні й ті самі наслідки можуть витікати з різних підстав і не виключено, що встановлені факти дійсності обумовлені іншою закономірністю (причиною), яка не охоплюється висунутою версією.

Наприклад під час перевірки версії про розкрадання на фірмі було встановлено, що заступник директора в останній час придбав багато дорогих речей. Але, до розкрадання він був непричетний, оскільки отримав спадщину.

3. Побудова та аналіз криміналістичних версій

Логічний процес побудови версій є однаковим для всіх її різновидів. Версія не може бути продуктом необґрунтованих та надуманих здогадок та припущень.

В основу версії повинні бути покладені *фактичні дані*, які можна поділити на 2 основні групи:

1. *Отримані з різних джерел дані, які стосуються злочину*. Вони можуть міститися у судових доказах, матеріалах ОРД, актах відомчих перевірок, заявах та повідомленнях громадян, ЗМІ та інших джерелах. При побудові версій на основі даних цієї групи використовуються переважно такі логічні прийоми та форми мислення як аналіз і синтез, безпосередні та опосередковані умовиводи.

2. Дані, які є результатом наукових узагальнень і безпосередньо не стосуються злочину. Це – дані природничих, технічних та інших наук (криміналістики, судової медицини, фізики, хімії), а також дані, отримані з життєвого та професійного досвіду слідчого, узагальнень слідчої, судової, експертної практики.

Висунення версій – процес, що охоплює усі сумнівні та невідомі обставини розслідуваного злочину. Якщо будь-які обставини злочину слідчому поки невідомі, сумнівні, чи є дані про їх суперечність, необхідно у відношенні кожної з цих обставин висунути всі можливі на даний час розслідування обґрунтовані версії.

Процес розслідування злочинів, з використанням гіпотетичного методу пізнання передбачає, як правило, спочатку оцінку розслідуваної події у цілому та висунення загальних версій, кожна з яких потім деталізується, поділяється на окремі версії за окремими обставинами, що охоплюються загальною версією. Наприклад, у випадку виявлення трупа людини з ознаками **насильницької смерті**, розумова діяльність слідчого розпочинається з загальної оцінки отриманої інформації та висунення таких можливих у цьому випадку загальних версій:

- вчинено вбивство;
- має місце нещасний випадок;
- має місце самогубство.

Кожна з цих 3 (трьох) загальних версій передбачає висунення та перевірку окремих версій. Так, припущення про вбивство породжує версії про час, місце, мотив, мету вбивства, виконавця та співвиконавців вбивства, знаряддя вбивства, інші обставини злочину.

Обсяг окремої слідчої версії може бути різним: вона може стосуватися будь-якої обставини, що перевіряється, події, або охоплювати дві та більше взаємопов'язаних обставин. Буває так, що в одній окремій слідчій версії об'єднуються декілька припущень щодо різних обставин злочину (наприклад про суб'єкт, мотив, час, місце, спосіб).

4. Перевірка криміналістичних версій

Здійснювана у ході розслідування перевірка логічно виведених із висунутих припущень наслідків (фактів, явищ, закономірностей) спрямована на те, щоб встановити чи існують вони у реальній дійсності.

Слідчі та судові версії перевіряються шляхом провадження слідчих та судових дій. При перевірці оперативно-розшукових версій використовуються засоби і методи ОРД; процесуальні засоби при цьому можуть бути використаними лише настільки, наскільки вони застосовуються при розслідуванні злочину, що здійснюється паралельно.

Версія буде достовірною якщо:

– всі можливі припущення щодо обставини злочину, що перевіряються, були висунуті і жодної іншої версії, що стосується тієї самої обставини, у процесі всього розслідування на основі нових додаткових даних не виникало. Наприклад, у справі про вбивство з 3 можливих версій (умисне вбивство, необережне вбивство, нещасний випадок) знайшла підтвердження версія про умисне вбивство. Якщо б у ході розслідування було встановлено, що можливих причин смерті у даному випадку могло бути більше (ще самогубство), то виключення 2 з них не було б достатнім доказом істинності третьої версії. Версія про умисне вбивство могла стати неправильною, а істиною – версія, не висунута слідчим – самогубство;

– всі висунуті версії про дану обставину були перевірені і усі, за виключенням однієї, що знайшла об'єктивне підтвердження, були спростовані та відпали;

– всі наслідки (обставини), що логічно виводяться з підтвердженої версії були всебічно досліджені і знайшли підтвердження, тобто виявлені у реальній дійсності;

– підтверджена версія перебуває у повній відповідності з усіма іншими обставинами справи.

Тільки за наявності сукупності вказаних умов можна визнати версію, що підтвердилася такою, що відповідає дійсності, такою, що виражає об'єктивну істину у справі.